

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Abeceda anarhizma

Kako sustav funkcionira i Nezaposlenost

Alexander Berkman

Alexander Berkman
Abeceda anarhizma
Kako sustav funkcionira i Nezaposlenost
1929.

Alexander Berkman, *Now and After: The ABC of Communist Anarchism*, 1929.

Preveli i priredili: Mreža anarhosindikalista, MASA (Zagreb),
2011, <http://www.masa-hr.org/content/abeceda-anarhizma>

anarhisticka-biblioteka.net

1929.

U kapitalizmu ovo se događa u svakoj industriji.

Takve krize su neizbježne u sustavu proizvodnje za profit. Izbijaju s vremena na vrijeme, periodički se vraćaju, postajući gore svaki put. Tisuće i stotine tisuća ljudi lišavaju posla, izazivajući siromaštvo, nevolju i neviđenu bijedu. Rezultiraju u bankrotu i propasti banka, koje progutaju i ono malo što je radnik uspio uštedjeti u vrijeme „prosperiteta.“ Izazivaju želju i potrebu, te tjeraju ljude do očajaja i zločina, do samoubojstva i ludila.

Takvi su rezultati proizvodnje za profit; takvi su plodovi kapitalističkog sustava.

Ali to nije sve. Postoji još jedan rezultat ovog sustava, rezultat čak i gori od svih ostalih zajedno.

To je Rat...

Sadržaj

Uvodna napomena	5
Kako sustav funkcionira	6
Nezaposlenost	14

Tada stavlja svoj proizvod na tržište. To jest, posrednik, mešetar, i prodavač stavljaju cipele na prodaju.

Pretpostavimo da se proda samo 30 000 pari; 20 000 ostaje i dalje dostupno. Naš proizvođač u nemogućnosti da proda višak u svom gradu, pokušat će ga se riješiti u nekom drugom dijelu zemlje. Ali proizvođači obuće i na tom mjestu imaju ista iskustva. Ne mogu prodati sve što su proizveli. Kažu ti da je zaliha cipela veća nego potražnja. Moraju smanjiti proizvodnju. To znači otpuštanje neke količine zaposlenika, to jest povećanje vojske nezaposlenih.

To zovu „viškom proizvodnje“. Zapravo to uopće nije višak proizvodnje. Zapravo je manjak potrošnje, jer postoje mnogi ljudi koji trebaju nove cipele, ali si ne mogu priuštiti da ih kupe.

Rezultat? Skladišta su puna cipela koje ljudi žele, ali ih ne mogu kupiti; dućani i tvornice zatvorene zbog „prevelikih zaliha“. Iste stvari događaju se i u drugim industrijama. Tebi kažu da je „kriza“, te da ti moraju sniziti plaću.

Plaće su ti srezane; stavljen si na određeno vrijeme ili na kraju izgubiš posao. Tisuće muškaraca i žena gube posao na ovaj način. Plaće prestaju stizati i više ne mogu kupiti hranu i druge stvari koje im trebaju. Zar se te stvari ne mogu imati? Naprotiv, skladišta i dućani su krcati, ima ih previše, to je „višak proizvodnje.“

Dakle kapitalistički sustav proizvodnje za profitom rezultira ovom suludom situacijom:

(1) ljudi moraju gladovati – ne zato što nema dovoljno hrane nego zato jer je ima previše; trebaju se snaći bez stvari koje su im potrebne, zato jer su te stvari previše dostupne.

(2) zato jer ima previše, proizvodnja je srezana, te tisuće ostaju bez posla.

(3) kako su bez posla i ne zarađuju, te tisuće gube svoje kupovnu moć. Trgovac, mesar, krojač, svi trpe kao rezultat toga. Povećanu nezaposlenost osjećaju svi, i kriza se pogoršava.

cije rada i stvaranja profita – imat ćeš nezaposlenost. Kapitalizam ne može postojati bez nje; nezaposlenost je ugrađena u nadničarski sustav. To je temeljni uvjet uspješne kapitalističke proizvodnje.

„Zašto?“

Zato što kapitalistički industrijski sustav ne proizvodi za potrebe društva; proizvodi za profit. Proizvođači ne proizvode robu zato što je ljudi žele i u količini koja je potrebna. Proizvode toliko koliko očekuju prodati, i prodaju uz profit.

Da imamo razuman sistem, proizvodili bi stvari koje ljudi žele, u količinama koje trebaju. Pretpostavimo da stanovnici određenog mjesta trebaju 1000 pari cipela; i pretpostavimo da imamo 50 postolara za taj posao. Onda bi u 20 sati posla ti postolari napravili cipele koje naša zajednica treba.

Ali današnji proizvođači obučeni ne znaju i ne mare koliko pari cipela je potrebno. Tisuće ljudi u tvom gradu možda trebaju nove cipele, ali ih si ne mogu priuštiti. Zato kakvo dobro čini proizvođaču saznanje tko treba cipele? Ono što on želi znati je tko može kupiti cipele koje proizvede: koliko pari može prodati uz zaradu.

Što se onda događa? Pa, proizvest će onoliko pari cipela koliko misli da će uspjeti prodati. Dat će sve od sebe da ih proizvede što jeftinije može i da ih proda što skuplje, tako da može ostvariti dobar profit. Sukladno tome zaposlit će što manje radnika može da izrade količinu cipela koju on želi, i natjerat će ih da rade što „efikasnije“ i napornije mogu.

Sada vidiš da proizvodnja za profit znači duge radne sate i manje zaposlenih ljudi za razliku od proizvodnje za upotrebu.

Kapitalizam je sustav proizvodnje za profit, i to je razlog zbog kojeg kapitalizam uvijek mora imat nezaposlenost.

Ali pogledaj pobliže o ovaj sustav proizvodnje za profit i vidjet ćeš kako ovo osnovno zlo rađa stotine drugih.

Promotrimo pobliže proizvođača obučeni u tvom gradu. On ne može znati, kako sam već istaknuo, tko hoće ili neće moći kupiti njegove cipele. Od oka će „procijeniti“, i proizvesti, recimo, 50 000 pari.

Uvodna napomena

Ova dva eseja – *Kako sustav funkcionira* i *Nezaposlenost* – preuzeta su i prevedena iz popularne knjige Alexandera Berkmana (1870–1936), *Now and After: The ABC of Anarchism*, prvi put objavljene 1929. godine. Djelo koje je Berkman namijenio običnom čovjeku kao uvod u anarhokomunizam, s vremenom je postalo anarhistički klasik, koji je jednostavnošću ideja i jasnoćom stila ostao aktualan i u 21. stoljeću.¹

¹ Kompletan prevod, u radnoj verziji Marka Ristina, može se naći na adresi <http://rebelmouse.anarhija.org>, rubrika „Anarhistički stavovi“, pod naslovom, (Berkman) „Šta je to komunistički anarhizam?“ (nap. Anarhistička biblioteka, 2012)

Kako sustav funkcionira

Baci bolji pogled na sustav i pogledaj kako uistinu „radi“.

Razmisli o tome kako su život te njegovo istinsko značenje postali izokrenuti i potpuno zbrkani. Pogledaj kako je tvoja vlastita egzistencija postala zatrovana i bijedna zahvaljujući jednom ludom uređenju.

Uistinu, gdje je svrha tvog života, gdje je njegova radost?

Zemlja je bogata i prekrasna, zlatni sunčev sjaj trebao bi razvedriti tvoje srce. Čovjekov genij i rad pokorili su sile prirode, ukrotile munju i zrak u službu čovječanstva. Znanost i otkrića, ljudska industrija i rad stvorili su neizrecivo bogatstvo. Premostili smo udaljene morske obale, parni stroj dokinuo je daljine, električna iskra i benzinski motor oslobodili su čovjeka utega zemlje te i nebo vezali uz njegove želje. Pobjedili smo prostor te približili i najudaljenije kutke zemaljske kugle. Ljudski glas sada kruži hemisferom, i kroz azurno nebo neki novi glasnici, prenose ljudski pozdrav cijelom čovječanstvu.

Usprkos svemu ljudi još uvijek stenju pod teškim teretom, i nema radosti u njihovim srcima. Životi su im puni bijede, duše hladne od želja i potreba. Siromaštvo i zločin ispunjavaju svaku zemlju; tisuće postaju plijen bolesti i ludila, rat ubija milijune, a preživjelima nosi tiraniju i ugnjetavanje.

Zašto sav taj jad i ubojstvo u svijetu tako bogatom i prelijepom? Zašto sva ta bol i tuga na zemlji tako ispunjenoj prirodnim obiljem i sunčevim sjajem?

„To je volja božja“, kaže crkva.

„Ljudi su loši“, kaže zakonodavac.

„Mora biti tako“, kaže luda.

se povećava bogatstvo zemlje, i da svatko bude u mogućnosti dobiti veći dio tog bogatstva.

Ali kapitalizam nije zainteresiran za dobrobit društva. Kapitalizam, kako sam pokazao i ranije, zainteresiran je isključivo za profit. Zapošljavajući manji broj ljudi te tjerajući ih da rade veći broj sati, može se zaraditi više nego da se zaposli veći broj ljudi s kraćim radnim vremenom. Zato je u na primjer u interesu tvog poslodavca, da dnevno za njega 100 ljudi radi 10 sati, nego da zaposli 200 ljudi na 5 sati. Trebao bi više mjesta za 200 ljudi nego za 100 – veću tvornicu, više alata i strojeva i tako dalje. To jest, to bi zahtijevalo veće ulaganje kapitala. Zapošljavanje većeg broja radnika s kraćim radnim vremenom donijelo bi manje zaradu, i to je razlog zašto tvoj šef neće upravljati svojom tvornicom ili dućanom na takav način. To znači da sistem stvaranja profita nije uskladiv s ljudskim obzirima i dobrobiti radnika. Upravo suprotno jer što teže i „efikasnije“ radiš, te što veći broj sati provodiš na poslu, to bolje za tvog poslodavca i njegovu zaradu.

Zato vidiš da kapitalizam nije zainteresiran da zaposli sve koji žele i imaju sposobnost da rade. Štoviše, minimalan broj „ruku“ i maksimalna količina truda su princip i profit kapitalističkog sustava. To je cjelokupna tajna svih „racionalnih“ shema, i to je razlog zašto ćeš pronaći tisuće ljudi u svakoj kapitalističkoj zemlji svijeta željnih i nestrpljivih da rade, ali nesposobnih da pronađu posao. Ova vojska nezaposlenih stalna je prijetnja tvom standardu življenja. Spremni su zauzeti tvoje mjesto u svakom trenutku radeći za nižu plaću, jer ih nužda tjera na to. Ovo naravno predstavlja veliku prednost za šefa: to je bič u njegovoj ruci koji stalno drži nad tobom, tako da ćeš za njega robovati teško i naučiti se „ponašati“.

Možeš vidjeti sam za sebe kako je takva situacija opasna i ponižavajuća za radnika, ne spominjući ostala zla sustava.

Zahtijevaš znati „Zašto onda ne ukinemo nezaposlenost?“

Da, bilo bi dobro kada bi to mogli učiniti. Ali to bi bilo moguće samo s ukinućem kapitalističkog sustava i nadničarskog ropstva. Dok god postoji kapitalizam – ili bilo koji drugi sustav eksploata-

Nezaposlenost

Drago mi je da je tvoj prijatelj postavio to pitanje, jer svaki radnik shvaća koliko je pitanje nezaposlenosti važno za njega. Znaš kakav je tvoj život kada nemaš posao; i kako se strah da ga ne izgubiš nadvija nad tebe kada ga imaš. Također si svjestan opasnosti koju za tebe predstavlja stajaća vojska nezaposlenih kada štrajkaš za bolje radne uvjete. Znaš da su štrajkolomci unovačeni među redovima nezaposlenih koje kapitalizam uvijek drži pri ruci, ne bi li lakše slomio tvoj štrajk.

„Kako kapitalizam drži nezaposlene pri ruci?“ pitaš.

Jednostavno prisiljavajući tebe da radiš najduže što možeš, najviše što možeš, da bi proizveo najveću moguću količinu. Sve suvremene sheme o „efikasnosti“, Taylorovi i drugi sistemi „ekonomije“ i „racionalizacije“ služe isključivo tome da iscijede veći profit iz radnika. To je ekonomija u isključivom interesu poslodavca. Ali što se tebe tiče, ovakva „ekonomija“ znači najveću potrošnju tvoje volje i snage, fatalno kopnjenje tvoje vitalnosti.

Poslodavcu su isplati iscijediti tvoju snagu i sposobnost do krajnje razine. Istina, to uništava tvoje zdravlje i slabi živčani sustav, čini te plijenom boljki i bolesti, sakati te, i dovodi korak bliže grobu – ali što se to tiče tvog šefa? Zar ne postoje tisuće nezaposlenih koje čekaju posao te su spremni zauzeti tvoje mjesto u trenutku kada padneš onesposobljen ili mrtav?

Zato je u profita kapitalista da pri ruci drže vojsku nezaposlenih. To je nerazdvojni dio sistema plaća, njegova ružna i neizbježna osobina.

Nestanak nezaposlenosti u društvenom je interesu, kao i činjenica da bi svi ljudi trebali dobiti priliku raditi i zarađivati za život; da

Je li to istina? Mora li uistinu biti tako?

Ti i ja, svatko od nas, svi želimo živjeti. Imamo jedan život i želimo ga s pravom provesti na najbolji mogući način. Želimo malo radosti i sunca dok živimo. Što će biti s nama kada umremo ne znamo. Nitko sa sigurnošću ne zna. Vjerojatnost je da jednom mrtvi ostajemo mrtvi. Bilo tako ili ne, dok živimo, cijelo naše biće žeda za veseljem i smijehom, za svjetlošću i srećom. Priroda nas je takve stvorila. Načinila je tebe i mene, te milijune poput nas, da čeznemo za životom i srećom. Je li onda pravo i pravedno da nam to bude uskraćeno i da zauvijek ostanemo robovi šačice ljudi koji vladaju nad nama i našim životima?

Može li to biti „Božja volja“ kako nam crkva kaže?

Ali ako postoji Bog, on mora biti pravedan. Bi li dopustio da budemo prevareni i uskraćeni za dobar život i njegove radosti? Ako postoji Bog, on mora biti naš otac, te svi ljudi njegova djeca. Bi li dobar otac dopustio da neka njegova djeca budu gladna i bijedna dok druga imaju toliko mnogo da ne znaju što učiniti sa svim tim obiljem? Bi li trpio smrt tisuća, čak milijuna vlastite djece, samo za slavu nekog kralja ili profit kapitalista? Bi li odobrio nepravdu, zlostavljanje i ubojstvo? Ne, moj prijatelju, ne možeš vjerovati tako nešto o dobrom ocu, o pravednom Bogu. Ako ti ljudi kažu da Bog želi takve stvari, lažu ti.

Možda ćeš reći da je Bog dobar, ali su ljudi ti koji su pokvareni, i zato su stvari tako pogrešne u svijetu.

Ali ako su ljudi loši, tko ih je učinio takvim? Sigurno ne vjeruješ da je Bog stvorio ljude lošima, jer bi u tom slučaju on osobno bio odgovoran za to. To znači da ako su ljudi loši, nešto drugo ih je učinilo takvim. Moguće da je tako. Razmotrimo to pobliže.

Razmotrimo kako su ljudi, što su ljudi, te kako žive. Pogledajmo kako ti živiš.

Još od najranijeg djetinjstva usađeno je u tebe da moraš postati uspješan, moraš zarađivati novac. Novac znači udobnost, sigurnost, moć. Nije bitno tko si ti, cijenjen si po tome koliko „vrijediš“, po veličini vlastitog bankovnog računa. Tako su tebe učili, tako su učili

i sve druge. Možeš li se onda čuditi da je svačiji život postao utrka za novcem, za dolarom, i da je cijelo tvoje postojanje pretvoreno u borbu za posjedovanjem, za bogatstvom?

Glad za novcem raste što se čovjek više trudi utažiti tu glad. Siromašan čovjek se bori za dostojan život, za malo ugode. Dobrostojeći čovjek želi veća bogatstva, da mu pruže sigurnost i da ga zaštite od straha neizvjesne sutrašnjice. Kada postane veliki banakar, glad i borba se nastavljaju, jer uvijek mora držati jedno oko na suparnicima iz straha da ne izgubi u utrci od koga drugoga.

Na ovaj način svatko je natjeran da sudjeluje u toj mahnitom utrci, te glad za posjedovanjem postaje sve jača u čovjeku. Postaje najvažniji dio života; svaka misao posvećena je novcu, sve snage upregnute u bogaćenje, i u trenu glad za bogatstvom postaje opsjednutost, ludilo koje zahvaća one koji imaju i one koji nemaju.

Tako je život izgubio svoje istinsko značenje radosti i ljepote; postojanje je postalo nerazuman, razuzdani ples oko zlatnog teleta, suludo klanjanje bogu Mammonu (u kršćanskoj mitologiji personifikacija materijalnog bogatstva i pohlepe/lažni bog u Novom zavjetu, op.prev.)

Tijekom tog plesa i klanjanja čovjek je žrtvovao sve uzvišenije osobine srca i duše – ljubaznost i pravdu, čast i čovječnost, suosjećanje i razumijevanje s drugim čovjekom.

„Svatko za sebe, a đavo neka nosi posljednjeg“ – nužno mora postati princip i poriv većine ljudi u takvim uvjetima. Je li ikakvo čudo da se u ovoj ludom utrci za novcem razvijaju najgore ljudske osobine – pohlepa, zavist, mržnja i druge najniže strasti? Čovjek postaje pokvaren i zao; postaje opak i nepravedan; okreće se prevari, krađi i umorstvu.

Pogledaj bolje oko sebe i vidjet ćeš koliko se zlodjela i zločina dogodi u tvom gradu, u tvojoj zemlji, u cijelom svijetu, radi novca, vlasništva, posjedovanja. Pogledaj svijet puno siromaštva i bijede; pogledaj tisuće koje postaje plijen bolestima i ludilu, gluposti i nasilju, samoubojstvu i ubojstvu – sve zbog neljudskih i brutalnih uvjeta u kojima živimo.

vlasništva što su počinili zločinci cijelog svijeta od početka povijesti obična je dječja igra kada se usporedi s deset milijuna ubijenih i dvadeset milijuna ranjenih te neopisivim uništenjem i bijedom kao posljedicom samo jednog kapitalizmom prouzročene događaja – nedavnog Svjetskog rata. Taj holokaust zapanjujućih razmjera, legitimno je dijete kapitalizma, kao što su svi ratovi radi osvajanja i dobiti rezultat sukobljenih financijskih i trgovačkih interesa međunarodne buržoazije. Bio je to rat za zaradu, kako je kasnije priznao i sam Woodrow Wilson i njegova klasa.

Opet profit, kao što vidiš. Ugrađivanje ljudskog mesa i krvi u zaradu u ime domoljublja.

„Domoljublje!“, protestiraš, „ali to je plemenit cilj!“

„I nezaposlenost“, zanima se tvoj prijatelj, „je li kapitalizam odgovoran i za to? Je li moj šef kriv što on nema posla za mene?“

Zločini i nedjela kažnjivi zakonom nisu ti koji uzrokuju najveće zlo u svijetu. To su zakonita nedjela i nekažnjivi zločini, opravdani i zaštićeni zakonom i vladom, koji ispunjavaju zemlju bijedom i oskudicom, razdorom i sukobom, klasnom borbom, pokoljem i uništenjem.

Puno slušamo o zločinu i zločincima, o provalama i pljačkama, o kaznenim djelima protiv osobe i vlasništva. Redci dnevnih novina ispunjeni su takvim vijestima. Smatraju se za „vijest“ dana.

Čujemo li, s druge strane, puno o zločinima kapitalističke industrije i poslovanja? Kažu li ti nešto o konstantnoj pljački i krađi koju predstavljaju niske plaće i visoke cijene? Pišu li često o široko rasprostranjenoj bijedi uzrokovanoj tržišnim špekulacijama, pokvarenom hranom, tisuću i jednim oblikom prevare, iznude i lihvarjenja pomoću kojih cvjetaju poslovanje i trgovina? Kažu li ti o nepravdi i zlu, o siromaštvu, o slomljenim srcima i uništenim domovima, o bolestima i prijevremenoj smrti, o očaju i samoubojstvu koja sva slijede konstantno i neprekidno u ozračju kapitalističkog sustava?

Kažu li ti o jadu i brizi tisuća izbačenih s posla, dok nitko ne brine hoće li preživjeti ili ne? Kažu li ti o bijednim primanjima žena i djevojaka u našoj industriji, koje mnoge od njih izravno prisiljavaju na prodaju tijela ne bi li nekako skrpali za život? Kažu li ti o vojsci nezaposlenih koju kapitalizam drži spremnom da uzme kruh iz vaših usta kada krenete u štrajk za bolje plaće? Kažu li ti da je nezaposlenost, zajedno sa svom svojom tugom, patnjama i bijedom, izravna posljedica kapitalizma? Kažu li ti kako su rad i znoj plaćenog radnika utkani u profite kapitalista? Kako je zdravlje radnika, njegov um i tijelo, žrtvovano pohlepi lordova industrije? Kako su rad i životi uludo potrošeni u glupom kapitalističkom nadmetanju i neplanskoj proizvodnji?

Uistinu, kažu ti mnogo o zločinu i zločincima, o „pokvarenosti“ i „zloći“ čovjeka, posebno „nižih“ klasa, radnika. Ali ne kažu ti da kapitalistički uvjeti proizvode većinu naših zala i zločina, te da je upravo kapitalizam najveći zločin od svih; da u jednom danu uništi više života nego sve ubojice svijeta zajedno. Uništenje života i

Uistinu je mudar čovjek rekao da je novac izvor svih zala. Gdje god pogledaš oko sebe, vidjet ćeš izjedajući i ponižavajući učinak novca, posjedovanja, manije da se ima i da se zadrži. Svatko je mahnit od želje da ima, da grabi milom i silom, da nakupi što više može, tako da uspije uživati danas i osigurati se za sutra.

Ali možeš li reći da je zbog toga čovjek loš? Nije li on natjeran da sudjeluje u ovoj utrci za novcem uvjetima egzistencije, uvjetima ludog uređenja u kojem živimo? Jer uistinu nemaš izbora – moraš sudjelovati u utrci ili propasti.

Je li onda tvoja greška što te život prisiljava da se ponašaš tako i budeš takav? Je ti to greška tvog brata ili susjeda ili bilo čija? Nije li prije da smo svi mi rođeni u ovakvom suludom poretku stvari i da mu se moramo prilagoditi?

Nije li poredak koji nas prisiljava da se tako ponašamo pogrešan? Razmisli i u svom srcu da zapravo i nisi toliko loš, ali često te okolnosti natjeraju da radiš stvari za koje znaš da su pogrešne. Radije ih ne bi uradio. Kada si to možeš priuštiti, tvoj poriv je da budeš ljubazan i susretljiv prema drugima. Ali ako bi slijedio svoje sklonosti u ovom pravcu, zanemario bi vlastite interese i uskoro bi ti bio u nepovoljnom položaju.

Dakle uvjeti egzistencije potiskuju i guše instinkte ljubaznosti i humanosti u nama, te nas čine neosjećajnim na potrebe i bijedu drugog čovjeka.

Vidjet ćeš to u svakoj fazi egzistencije, u svim odnosima među ljudima, kroz cijeli naš društveni život. Naravno, da su naši interesi isti, ne bi bilo potrebe da jedan čovjek iskorištava drugoga. Ono što bi bilo dobro za Jacka bilo bi dobro i za Jima. Budimo sigurni, kao ljudska bića, kao djeca jednog čovječanstva, mi zaista imamo jednake interese. Ali kao članovi jednog glupog i kriminalnog društvenog uređenja, sadašnjeg kapitalističkog sustava, naši interesi nisu nikako identični. Interesi različitih klasa u društvu zapravo su suprotni jedni drugima; oni su neprijateljski i nepomirljivi, kako sam već istaknuo u prijašnjim poglavljima.

Zbog toga možeš vidjeti ljude koji iskorištavaju druge ljude kada mogu profitirati iz toga, to jest kada im to nalažu njihovi interesi. U poslu, u trgovini, u odnosima između poslodavca i zaposlenika – svugdje ćeš ovaj princip pronaći na djelu. Svatko pokušava biti iznad drugog čovjeka. Konkurencija postaje duša kapitalističkog života, započinjući s bankarom milijarderom, preko velikog proizvođača i lorda industrije, niz cjelokupnu društvenu i financijsku ljestvicu, sve do posljednjeg radnika u tvornici. Jer čak su i radnici natjerani da se međusobno natječu za posao i bolju plaću.

Na ovaj način naš cjelokupni život postaje borba čovjeka protiv čovjeka, klasa protiv klase. U toj borbi svaka metoda je prihvatljiva da bi se postigao uspjeh, da se uništi „suparnik,“ da se uzdigne iznad drugoga dopušteno je svako moguće sredstvo.

Jasno je da će takvi uvjeti razvijati i poticati najgore osobine u čovjeka. Jednako je jasno da će zakon štiti one koji posjeduju moć i utjecaj, bogate i imućne, bez obzira kako su stekli bogatstvo. Siromašni neizbježno moraju izvući deblji kraj u postojećim uvjetima. Pokušat će napraviti sve na način bogatog čovjeka. Ali kako sam nema priliku da ostvari svoje interese pod zaštitom zakona, često će ih pokušati ostvariti izvan zakona i ubrzo će se naći zapleten u mrežama tog istog zakona. I tako, iako nije napravio ništa drugačije nego bogat čovjek – iskoristio nekoga, prevario nekoga – napravio je to „nezakonito“ i takvu osobu nazvat ćeš kriminalcem.

Pogledaj na primjer, onog siromašnog dječaka na uličnom uglu. On je odrpan, blijed i polu-izgladnio. Ugleda drugog dječaka, sina imućnijih roditelja, i vidi da taj dječak nosi lijepu odjeću, da je sit, i da se neće ni udostojiti poigrati sa siromašnijim dječakom. Odrpani dječak se naljuti na njega, zamjera mu i mrzi bogatog dječaka. I gdje god siromašni dječak krenuo doživljava istu stvar: ignoriraju ga i preziru, često ga maltretiraju – osjeća da ga ljudi smatraju manje vrijednim od bogatog dječaka, prema kojemu je svatko pažljiv i pun poštovanja. Siromašni dječak postaje ogorčen. I kada odraste opet vidi istu stvar: bogati su cijenjeni i poštovani, siromašni su odbačeni i prezreni. Na taj način siromašan dječak nauči mrziti svoje

siromaštvo, sanja o tome kako može postati bogat, steći novac, i pokuša ga steći na svaki način na koji može, iskorištavajući druge kao što su drugi iskorištavali njega, varajući i lažući, te ponekad se okrećući i zločinu.

Tada kažeš da je on „loš“. Ali zar ne vidiš što ga je učinilo lošim? Ne vidiš li da su ga cjelokupni uvjeti njegova života učinili takvim? Ne vidiš li da je sustav koji održava takve uvjete veći kriminalac nego jedan sitni lopov? Zakon će ga kazniti, ali nije li to onaj isti zakon koji omogućava istim lošim uvjetima da postoje i čuva sustav koji stvara kriminalce?

Razmisli još jednom, i vidi nije li zapravo sam zakon, sama vlada, ta koja uistinu stvara zločin tjerajući ljude da žive u uvjetima koji od njih čine zločince. Pogledaj kako zakon i vlada održavaju i štite najveći od svih zločina, kapitalistički nadničarski sistem, i tada nastavlja kažnjavati sitnog kriminalca.

Razmisli: ima li razlike ako počiniš zločin zaštićen zakonom, ili ako ga počiniš nezakonito? Stvar je ista i posljedice su iste. Čak i gore: zakoniti zločini su veće zlo jer uzrokuju više bijede i nepravde nego nezakonito nedjelo. Zakoniti zločin događa se cijelo vrijeme: nije kažnjiv i lako se počinu, dok je nezakoniti zločin rjeđi te suženiji u dometu i posljedicama.

Tko uzrokuje više bijede: bogati poslodavac smanjujući plaće tisućama svojih zaposlenika ili nezaposleni čovjek koji je ukrao da bi spasio obitelj od gladi?

Tko čini veće zlo: supruga krupnog industrijalca trošeći tisuću dolara na srebrnu ogrlicu za svog psića ili potplaćena djevojka zaposlena u industrijalčevom pogonu, koja ne uspijevajući odoljeti iskušenju ukrade neku sitnicu?

Tko je veći kriminalac: špekulant u trgovini žitom koji zarađuje milijunske profite dižući cijenu kruha ili skitnica beskućnik koji počinu neku krađu?

Tko je veći neprijatelj čovjeka: pohlepni vlasnik rudnika odgovoran za izgubljene ljudske živote u svojim slabo prozračenim i opasnim rudnicima ili očajan čovjek odgovoran za napad i pljačku?